

Investeren in onze naoiberkracht

Verkiezingsprogramma
2022 - 2026

D66

BRONCKHORST

Onze kandidaten weten wat hier leeft!

1. Jan Engels
Wichmond

2. Martin Fröberg
Kranenburg - Vorden

3. Gerben Seevinck
Hummelo - Keppel

4. Jolanda Piels
Hummelo

5. Hilda Nijman
Zelhem

6. Nick Bijloo
Hummelo

7. Wilma Dierssen-Bakker
Zelhem

8. Marc Vervoort
Vorden

9. Joline Luitjens
Bronkhorst

Geachte kiezer, beste inwoner van Bronckhorst,

Ons verkiezingsprogramma is geschreven rond jou en jouw leefomgeving. Dit programma van D66 Bronckhorst behandelt daarom de onderwerpen waar jij dagelijks mee te maken hebt en waarin de gemeente een rol speelt. Aan die leefomgeving leveren we allemaal een bijdrage.

D66 Bronckhorst stelt naoberkracht centraal. Met naoberkracht bedoelen wij 'samen zaken voor elkaar krijgen'. Het betekent luisteren naar ieders wens en zorgen dat jij je gehoord voelt. Samen problemen oplossen door elkaar ook iets te gunnen. Het betekent voor ons ook dat de gemeente jou in jouw leefomgeving centraal zet. Geen versnipperd beleid en budget, maar beleid dat op jouw omgeving is afgestemd. Beleid en budget waar je als inwoner ook vaker over mag meebeslissen. Themagewijs werken we in dit programma uit hoe we dat voor ons zien.

Naast meer zeggenschap voor jou willen we je ook inspireren en aan het denken zetten, door nieuwe ideeën te brengen. Hoe kunnen we het anders doen, zodat het voor ons allemaal nog fijner leven wordt in onze mooie gemeente?

Onderstaande thema's zijn de belangrijkste opgaven en tegelijkertijd krijg je een beeld van wat D66 Bronckhorst ziet gebeuren, wat wij willen en hoe we denken dat te bereiken. De onderwerpen zijn allemaal even belangrijk, de volgorde is willekeurig, de inhoud is dat niet.

1. BETAALBARE WONINGBOUW en ANDERE WOONVORMEN	5
Voorbij de krimp en visie op groei	
2. ENERGIEBESPARING en -OPWEKKING voor IEDEREEN	8
Kansen benutten die de energietransitie biedt	
3. INVESTEREN in de ZORG	11
Menselijke maat is leidend	
4. ECONOMIE, RECREATIE en TOERISME	15
Door samenwerking elkaar versterken en kansen verzilveren	
5. ONDERWIJS en JOUW TOEKOMST VORMGEVEN	18
Niemand laten vallen en talenten benutten	
6. KLIMAAT, BIODIVERSITEIT en KRINGLOOP LANDBOUW	21
Natuur, landbouw en landschap aanpassen aan veranderend klimaat	
7. SPORT, CULTUUR, VERENIGINGEN en EVENEMENTEN	24
Levenslustige kernen door investeren in samen-leven	
8. VEILIGHEID en TERUGDRINGEN ONDERMIJNING	26
Bronckhorst maken we samen veilig	
9. TRANSPARANTIE in BESTUUR en FINANCIËN	27
Participatie nodig voor draagvlak	
10. RICHTINGWIJZERS	31
Onze algemene uitgangspunten	

De thema's werken wij uit nadat we eerst samenvatten wat D66 Bronckhorst wil:

1. Wij willen een gemeente die met onze inwoners samenwerkt vanuit **gelijkwaardigheid**. Soms betekent dat aanjagen, vaak betekent dat actief ondersteunen. Het betekent dat we een deel van de **keuzes** – HOE we dingen bereiken – **over** durven te **laten aan onze inwoners**.
2. Beleid komt nu in kleine stukjes tot stand. Een totaal overzicht ontbreekt van wat voor een gemeente wij willen zijn, in een wereld die razendsnel verandert. Wij willen **met** onze inwoners een **samenhangend beeld** ontwikkelen over hoe wij Bronckhorst over 10 jaar zien. Het gemeentelijk bestuur kan dan projecten en initiatieven aanjagen die bijdragen aan dat gezamenlijk beeld.
3. D66 Bronckhorst wil met alle inwoners werken aan dorpskernen waarin **leefbaarheid, welzijn en naoberkracht** vanzelfsprekende kernwaarden zijn. Een samenleving maak je samen!
4. De gemeente heeft invloed op heel veel zaken in jouw dagelijkse leefomgeving. Daarom willen wij een gemeente die zich bewust is van haar rol. Geen gemeente die alles bepaalt en voor jou beslist, wél **een gemeente die regie neemt, meedenkt en meewerkt**. Slagvaardig, transparant en aanspreekbaar.
5. Wij willen snel en met daadkracht aan de slag om **betalbare woonruimte** te realiseren voor onze jongeren, starters en senioren die kleiner en levensloopbestendig willen gaan wonen. Deze extra woonruimte willen wij realiseren **in of aansluitend aan de bebouwde kom**.
6. D66 Bronckhorst staat voor een andere kijk op de openbare ruimte en ons buitengebied. De bebouwde kom is allereerst om te wonen en te leven. Het buitengebied is er vooral voor onze voedselvoorziening, voor natuur en om te genieten van het landschap en de vele recreatieve mogelijkheden.
7. In het sociaal domein willen wij gerichte hulpverlening: **inzet op de menselijke maat**. Wij staan voor nieuwe en aanvullende manieren om moeilijk bereikbare groepen te ondersteunen, zoals mantelzorgers, laaggeletterden en mensen met problematische schulden.
8. D66 Bronckhorst staat voor **duurzame energie van, voor en door onze inwoners**. Met elkaar willen wij zorgen voor het opwekken van duurzame energie voor ons eigen energiegebruik (in en om onze woningen en voorzieningen). Bij de verduurzaming van onze woningen zorgen we voor een aanpak die start bij onze inwoners en waarin iedereen mee kan doen.
9. **Scholen en onderwijs** zijn een spil in onze gemeenschappen. Daarom willen wij investeren in de verbinding tussen scholen en ons verenigingsleven: wij gunnen ieder kind om in aanraking te komen met sport, muziek en verschillende vormen van cultuur.
10. D66 Bronckhorst wil **een gemeente die transparant en navolgbaar is**. Daarom willen wij **investeren in de mensen** die werken op het gemeentehuis en **de communicatie met de inwoners sterk verbeteren**. Hierdoor kunnen we werken aan **een gemeente die nakomt wat wordt beloofd**.

1. BETAALBARE WONINGBOUW en ANDERE WOONVORMEN

Voorbij de krimp en visie op groei

Wat zien we gebeuren ?

De Achterhoek is niet langer een krimpregio. Door COVID-19 in combinatie met een steeds drukkere en duurdere Randstad is onze regio en met name Bronckhorst meer in beeld gekomen als prettige leef regio. Ook hier zijn veel huizen onbetaalbaar aan het worden voor onze eigen jongeren en senioren die anders willen gaan wonen. Vooral jongeren maken nu nagenoeg geen kans op een betaalbare woning. Zij hebben nu geen zicht op een zelfstandig leven in onze gemeente.

Wij zien de Achterhoek als een groeiregio van de toekomst. Deels door mensen die de Achterhoek en met name Bronckhorst als een prachtige woonbestemming zien en daarvoor bijvoorbeeld de Randstad verlaten. Daar komt bij dat in onze regio veel vacatures open staan die mensen kunnen verleiden om hier aan de slag te gaan. Op veel langere termijn zal klimaatverandering (zeespiegelstijging in combinatie met bodemdaling in de Randstad) ook van grote invloed zijn op het aantal mensen dat zich hier bij ons wil vestigen.

Als wij niet meer gaan bouwen en anders wonen (bijvoorbeeld woningdeling) gaan aanmoedigen heeft dat tot gevolg dat de huizenprijzen nog veel verder zullen stijgen. Dan kunnen enkel mensen met veel geld hier een huis kopen. Dat zou funest zijn voor de leefbaarheid in onze kernen. Ook zien we dat door de vergrijzing onze huishoudens steeds kleiner worden. Omdat er voor hen geen geschikt aanbod is, blijven ouderen daardoor vaak langer dan gewenst in een relatief grote woning wonen, die prima geschikt zou zijn voor een gezin met kinderen.

De gemeente wil nu ook nieuwe woningen toestaan in de nabijheid van professionele geitenhouderijen. Dit druist in tegen het advies van de GGD. Deze gezondheidsdienst waarschuwt dat eerst uit nieuw onderzoek moet blijken of bouwen binnen een straal van twee kilometer van een geitenhouderij niet onevenredig veel gezondheidsrisico's heeft.

Doorstroming wordt gezien als de toverformule waardoor de woningmarkt weer bereikbaar wordt voor starters. De praktijk is echter weerbarstiger. In de ideale wereld hoef je nooit voor starters te bouwen, want aan het eind van elke verhuisketen komt altijd een starter aan bod. In de praktijk werkt het in de huidige woningmarkt gecompliceerder. Lokale ketens worden bijvoorbeeld verbroken door mensen van buiten het woningmarktgebied die zich hier vestigen. Waar geen goedkope starterswoningen zijn, kunnen ze ook niet vrijkomen. Soms zijn woningen aan het eind van de keten rijp voor de sloop. En waar geen aantrekkelijk aanbod is om naar door te stromen blijven huishoudens gewoon zitten. Kortom specifieke bouw voor een bepaalde doelgroep lijkt niet in alle gevallen automatisch tot doorstroming op de woningmarkt.

Wat willen we ?

Kies je D66 Bronckhorst dan kies je voor het sterk verbeteren van de toegang tot de woningmarkt. Starters willen wij écht perspectief bieden. Onze bestaande woonkernen willen wij versterken en tegelijkertijd zuinig omspringen met ons buitengebied. Kernen zijn om te wonen, te werken, te leven. Ons buitengebied is allereerst bedoeld voor onze voedselvoorziening, voor natuur en recreatie.

Vrijkomende agrarische bebouwing (schuren, stallen en niet woongerichte bebouwing) – de zogenaamde 'VAB's' – willen wij **kunnen** vervangen door woningen mits levensloopbestendigheid hierbij de norm is. Wij staan voor een actief beleid om VAB's te laten slopen met een sloopbijdrage indien er geen woningbouw plaatsvindt. Hierdoor ontstaat meer ruimte voor natuur en recreatie én minder druk van zwaar gemotoriseerd verkeer op onze landelijke wegen

Door nieuwe woningen in onze kernen te bouwen maken we onze gemeenschappen veerkrachtiger. We zorgen ervoor dat voorzieningen in de nabijheid zijn van onze inwoners. Als nieuwe wijken nodig zijn, willen we dat in en nabij de grotere kernen mogelijk maken. In de kleinere kernen gaat het om individuele woningen voor de specifieke lokale behoefte van starters en doorstromers.

D66 Bronckhorst wil zoveel woningen bouwen dat vraag en aanbod weer in balans komen. Betaalbare koop en huurwoningen komen dan weer in het vizier voor jongeren, gezinnen en ouderen die levensloopbestendig willen wonen. D66 Bronckhorst wil snel een gericht onderzoek in gang zetten om inzicht te krijgen hoe de doorstroming op onze lokale woningmarkt daadwerkelijk in gang kan worden gezet. Uit eerder onderzoek blijkt dat dit in iedere gemeente anders is.

Wij zijn realistisch met onze woningbouwambities. In de komende jaren wordt in vrijwel iedere gemeente gebouwd. Dat heeft gevolgen voor de snelheid waarmee wij in Bronckhorst kunnen bouwen. Je hebt immers wel bouwbedrijven, vaklui en materialen nodig om woningen te realiseren. D66 Bronckhorst zal alles uit de kast halen om de snelheid van bouwen te vergroten door vlotte afhandeling van noodzakelijke vergunningen voor woningbouw.

Wij willen dat we in de Achterhoek samen gaan nadenken over de inrichting van onze regio op langere termijn. Inspiratie daarvoor kunnen we bijvoorbeeld halen uit de schets die Wageningen Universiteit heeft gemaakt voor Nederland over 100 jaar. Deze 'Ruimtelijke Ordening van de toekomst' moet richting geven aan onze ontwikkeling, zonder te vroeg keuzes helemaal vast te zetten.

Wat gaan we doen ?

- D66 Bronckhorst kiest voor het **bouwen van betaalbare huisvesting voor starters** (huur en koop) binnen de kernen en aan de randen daarvan waar mogelijk. Dat kan nieuwbouw zijn. Maar ook het omvormen van bestaande gebouwen tot leefeenheden geeft mogelijkheden.
- Wij leggen ons niet bij voorbaat vast op het aantal woningen dat erbij moet komen. Wij willen dat er weer een **gezonde balans gaat ontstaan tussen vraag en aanbod van** betaalbare koop en huurwoningen voor jongeren, gezinnen en ouderen die duurzaam levensbestendig willen wonen.
- Wij zetten zo snel als mogelijk is een onderzoek in gang om op korte termijn meer inzicht te krijgen hoe **doorstroming** binnen de woningmarkt van Bronckhorst daadwerkelijk tot stand kan komen. Hiermee krijgen wij ook in beeld met welke woningtypen we het best tegemoet komen aan de woonwensen.
- We zien er op toe dat er in **realistische snelheid** woningen bijkomen. Je kunt immers wel bouwen, maar als de nutsvoorzieningen (riool, water, stroom, glasvezel) niet tijdig kunnen worden aangelegd, heeft dit gevolgen voor het tempo waarin woningen ook kunnen worden bewoond.
- D66 Bronckhorst zorgt dat een deel van de nieuw te bouwen woningen in eerste aanleg alleen beschikbaar komen voor mensen die hier al wonen of werken, dan wel na een recente studie elders terug willen keren naar onze regio. Wij willen dus **beleid dat voorrang geeft aan mensen die een sociale binding hebben met Bronckhorst**.
- We stellen een **zelfbewoningsplicht in** voor nieuwe en bestaande woningen met een verkoopprijs beneden de Nationale Hypotheek Garantie-grens. Hierdoor wordt **prijs opdrijvende speculatie voorkomen en staan woningen niet onnodig lang leeg**. Starters en doorstromers krijgen hierdoor meer kans op een passend huis. Die zelfbewoningsplicht heeft de duur van vijf jaar. Natuurlijk blijft wel de **mogelijkheid bestaan** dat een **familielid** een huis voor een ander familielid koopt.
- Bij het bouwen van nieuwe woningen wil D66 Bronckhorst er nadrukkelijk op toezien dat deze landschappelijk zodanig worden ingepast dat zij als vanzelfsprekend onderdeel worden gezien van onze dorpsgezichten en dus niet contrasteren met de schaal en gevoelswaarden die de Achterhoek zo uniek maken. Kortom wij zien er op toe dat de kernkwaliteiten van de bouwplek liefst worden versterkt en op zijn minst worden behouden: **leven in het groen is het uitgangspunt**.
- Wij stellen een **sloopfonds** in waaruit we vrijkomende stallen en schuren actief opkopen, om verloedering, ondermijning maar ook speculatie te voorkomen. Dit fonds voeden we door verrekening met de grondexploitatie van nieuwe woningbouwlocaties in de kernen. Een andere bron is de bijdrage van bedrijven die uit willen breiden in het buitengebied.

- Nieuwe tijden zorgen voor andere woonbehoeften:
 - De vraag naar levensloopbestendige woningen neemt toe. Deze woningvraag wordt onvoldoende onderkend. Daarom wil D66 Bronckhorst initiatieven daartoe faciliteren.
 - We bieden mogelijkheden voor starters via zogenaamde 'Uuthuskes'.
 - Wij zorgen dat locaties die geschikt zijn voor tijdelijke bewoning daarvoor benut kunnen worden. Door te kiezen voor herbruikbare elementen kunnen deze woningen elders weer opgebouwd worden.
 - Wij geven ruimte aan groepen particulieren (zoals ouderen of jongeren) die bij elkaar willen wonen.
- We bouwen vooralsnog geen nieuwe huizen binnen een straal van twee kilometer van geitenhouderijen voordat duidelijk is wat de gezondheidsrisico's zijn. Hiermee volgt D66 Bronckhorst het advies van de GGD.
- Mocht uit GGD-rapportages blijken dat een geitenhouderij een gevaar is voor de volksgezondheid op die plekken waar nieuwe woningen zijn voorzien, dan kiest D66 Bronckhorst in samenspraak met betrokken partijen ervoor dat deze geitenboerderijen verplaatst worden naar elders waar ze geen overlast geven of kunnen stoppen met hun bedrijfsvoering.
- De huidige woningmarkt vraagt om nieuwe financierings- en organisatievormen. Daar gaan we mee experimenteren. Bijvoorbeeld:
 - Splitsen van woning en grond. De gemeente blijft hierbij eigenaar van de grond. De bewoner draagt enkel de bouwkosten van zijn huis. Hierdoor worden voor bewoners de totale kosten lager.
 - Door het bouwen van woningen op te delen in twee fasen met een casco deel (gefinancierd voor minstens 50 jaar) en een persoonsgebonden deel (o.a. keuken, badkamer, toiletunit) kan sneller ontwikkeld en gebouwd worden (voordat de behoeften van individuele bewoners zijn vastgesteld); dit bevordert ook de flexibiliteit bij toekomstige verbouwingen.

2. ENERGIEBESPARING en -OPWEKKING voor IEDEREEN

Kansen benutten die de energietransitie biedt

Wat zien we gebeuren ?

De belangrijkste vorm van energie wordt elektriciteit. Niet alleen voor onze bestaande apparaten, maar ook voor elektrisch koken, elektrische auto's, warmtepompen en het maken van waterstof. De totale behoefte aan elektriciteit zal daarom fors groeien.

De gemeenteraad heeft nu gekozen voor één locatie waar een windmolenpark mag komen: zoekgebied Eldrik. De toekomst zal uitwijzen of één locatie toereikend is. De vraag naar stroom zal sterk toenemen. Oplaadpalen voor onze elektrische auto's voor de deur en het volledig elektrisch verwarmen van het huis zullen grote invloed krijgen de stroomvraag.

De energietransitie is broodnodig om te voorkomen dat onze aarde door klimaatverandering op grote schaal onleefbaar wordt. Het akkoord van Parijs is voor ons land vertaald in een historische klimaatwet. Daarmee zijn de doelstellingen op het gebied van het terugbrengen van de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen nu formeel vastgelegd in wetgeving. Afwachten kan niet meer.

De vraag naar ruimte is groot. Productie van voedsel, uitbreiding van natuur en woningbouw, de energietransitie: allen zijn ruimtevragers. Wij zien dat de gemeente nu teveel afwacht. Er moeten keuzes worden gemaakt anders lopen we met elkaar vast. Waar de gemeente wél keuzes maakt zien we dat onze inwoners zich onvoldoende gehoord voelen in die keuzes. Daardoor ontstaat er veel meer onrust en weerstand in onze samenleving dan nodig is.

Het verduurzamen van de woning is niet voor iedereen betaalbaar of in eigen hand. Bijvoorbeeld omdat iemand geen eigenaar is (huurt) of omdat er te weinig geld is om te investeren. Een steeds grotere groep bewoners komt daardoor in financiële problemen. Mensen leven in een slecht geïsoleerd huis met een hoge energierekening in combinatie met een relatief laag inkomen. Dit wordt ook wel energie-armoede genoemd.

Nieuwe woningen zijn inmiddels wettelijk goed geïsoleerd en geventileerd en krijgen volgens de landelijk vastgestelde regels geen gasaansluiting meer.

Wat willen we ?

Kies je D66 Bronckhorst dan kies je voor duurzame energie **van** de Achterhoek, **door** de Achterhoek, **voor** de Achterhoek. Wij willen **hier** opwekken wat wij in onze woningen, winkels, voorzieningen en auto's zelf gebruiken. Daarmee voorkomen we dat winsten en subsidies weglekken: lusten en lasten in balans! Dat is vooral van belang bij de zogenaamde 'grootschalige opwek'. Oftewel: bij windmolens en zonneparken.

Wij willen geen lappendekens van windmolens en grootschalige zonneparken. Bundelen zorgt ervoor dat schone energie daar wordt opgewekt waar het zo min mogelijk ons leef en woongenot raakt en ons landschap schade berokkent.

De energie die nodig is voor onze industrie en goederenvervoer zal ergens anders moeten worden opgewekt: alle elektriciteit van windmolens op zee worden bijvoorbeeld al door deze sectoren benut.

Naast de opwek van energie, gaat de energietransitie over het verduurzamen van onze woningen en gebouwen. Bij die opgave ligt een kloof tussen rijk en arm op de loer. D66 Bronckhorst wil dat er geen energie-armoede ontstaat in onze gemeente. Wij staan voor een collectieve aanpak per buurt of kern. Een aanpak die begint met de vraag aan onze inwoners wat ze écht nodig hebben. Met als doel dat iedereen in een fijn en duurzaam huis kan wonen.

Twee begrippen staan voor ons centraal: zeggenschap en inclusie. Met zeggenschap bedoelen we dat onze inwoners **beslismacht** krijgen over hoe doelen worden bereikt. Met inclusie bedoelen we dat **iedereen** in staat wordt gesteld om mee te doen met de verduurzaming, ongeacht woonsituatie en inkomen. Om dit te realiseren is het cruciaal dat de gemeente de regierol inneemt.

Wat gaan we doen ?

- Welke vormen van (grootschalige) opwek van energie we toestaan, en **onder welke voorwaarden, bepalen we met onze inwoners**. Concreet: hoeveel windmolens willen we? Hoe groot mogen zonneparken zijn? Wij organiseren daarvoor een zogeheten **Burgerberaad**.
- Wij willen ook duidelijk zijn: als andere partijen een Burgerberaad blokkeren, is het standpunt van D66 Bronckhorst dat we niet zonder **windmolens** kunnen. Windmolens zijn maximaal 180m hoog (tiphoogte van de wieken): dat is de hoogte van de windmolens bij de afvalverbranding in Duiven. D66 Bronckhorst is geen voorstander van verspreide plaatsing van steeds enkele windmolens over heel de gemeente Bronckhorst heen.
- Vooralsnog gaan wij ervanuit dat één locatie voor windmolens voldoende is. Daarbij baseren wij ons op de recent gepubliceerde conclusie van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL): er zijn op dit moment voldoende plannen om de gestelde doelen voor het opwekken van de afgesproken hoeveelheden schone energie op land in 2030 te realiseren.
- **De Raad van State uitspraak van juni 2021 is leidend voor D66 Bronckhorst:** voor nieuwe vergunningen moeten **eerst** de normen voor windmolens opnieuw worden vastgesteld. **Tot die tijd ligt de planning voor nieuwe parken stil**. Dit is dan ook het moment om naar de meetmethodes van laagfrequent geluid te kijken. Hierdoor kan een beter beeld ontstaan van gezondheidsklachten zoals een slechte nachtrust die sommige mensen ervaren.
- **Zonneparken** zoals vorm gegeven in Hengelo (Gld) worden in Nederland én ver daarbuiten als baanbrekend gezien. De zonnepanelen staan zodanig opgesteld dat ze onderdeel worden van de natuur. D66 Bronckhorst steunt de komst van grotere zonneparken mits deze ook goed ingepast worden in het landschap en de bodemkwaliteit en biodiversiteit verbeteren.
- D66 Bronckhorst streeft naar **100% lokaal eigenaarschap**. Het instrument dat we daarvoor inzetten is de zogenaamde 'Maatschappelijke Tender' waarmee we lokale initiatieven van onze inwoners maximaal ondersteunen.
- Door de inzet van zo'n **Maatschappelijke Tender** zorgen we dat er een vergoeding komt voor grondeigenaren, voor omwonenden, voor landschappelijk inpassing, voor lokale voorzieningen etc. De 'winst' op dergelijke projecten is groot genoeg om dat mogelijk te maken. Dat geld hoort hier, en niet in de zakken van projectontwikkelaars!
- De opgave uit het **klimaatakkoord** gaat over het **terugbrengen** van onze **CO2-uitstoot**, in ons **totale** dagelijkse leven. Het akkoord van Groenlo had de ambitie dat de Achterhoek al in 2030 energieneutraal zou kunnen zijn. Dat akkoord gaat over het elektriciteits- en gasverbruik in woningen. Gebruik van elektriciteit om onze auto's op te laden is daarin niet meegenomen. In de praktijk geeft het akkoord van Groenlo aanleiding tot veel verwarring en hindert daardoor het proces van de energietransitie. Daarom wil D66 Bronckhorst dit akkoord loslaten.

Isolatie levert eerste winst op

- D66 Bronckhorst wil stevig inzetten op **energiebesparing** en dus ook het isoleren van onze woningen. De schoonste en goedkoopste energie is de energie die we niet gebruiken!
- We kijken goed welke **collectieve aanpak** mogelijk is: op buurniveau zijn andere oplossingen mogelijk en optimaal dan op het niveau van de individuele woning.
- In de aanpak per buurt gaan we **met onze inwoners in gesprek**: wat leeft er in hun buurt? Wat zijn voor hun de voorwaarden om bezig te kunnen gaan met verduurzaming?
- Via die collectieve aanpak zorgen we er ook voor dat **iedereen mee kan doen**, bij voorkeur door de 'inleg' van de eigen energierekening: technische en financiële ontzorging.
- De collectieve aanpak is er één voor de lange termijn. Daarom willen we snel een aanpak voor huishoudens die **nu** in **energie-armoede** leven. Schuldhulpmaatjes en energiecoaches ondersteunen hierbij.

- We maken scherpe **prestatieafspraken met wooncorporaties** over hun aanpak van de verduurzaming. Het verduurzamen van de groep oude woningen met de slechtste energie labels heeft onze prioriteit.
- **De gemeente** geeft zelf het **goede voorbeeld**. Verduurzamen waar kan is permanent het uitgangspunt. Dat houdt in dat het wagenpark en de gereedschappen die worden gebruikt zoveel als redelijkerwijze mogelijk is niet meer gebruik maken van fossiele brandstoffen. Denk daarbij ook aan sterke accu bladblazers in plaats van benzine bladblazers.
- We sluiten aan op **financiële regelingen** die beschikbaar komen **vanuit de EU** (de zogenoemde 'Green Deal') en het 'Fit for 55-programma'. Dat is een Europees project om te zorgen dat alle landen de CO2-uitstoot met 55% terug gebracht hebben in 2030.

3. **INVESTEREN in de ZORG**

Menselijke maat is leidend

Wat zien we gebeuren ?

Het landelijke beeld is dat kwetsbare burgers structureel worden achtergesteld. “Het gaat om grote verschillen in zelfredzaamheid tussen burgers, vooral tussen mensen die meer en minder toegang hebben tot hulpbronnen zoals werk en inkomen, sociale netwerken, zorg en ondersteuning of opleiding” zo constateerde het Sociaal en Cultureel Planbureau in oktober van 2021. Dat vertaalt zich ook in gezondheid: Wie weinig geld heeft, leeft gemiddeld 7 jaar korter dan wie veel geld heeft. Wat nog belangrijker is: het verschil in gezonde levensjaren (lichamelijk en geestelijk) loopt op tot maar liefst 16 jaar.

In onze gemeente is dat niet anders. Bovendien is er rond zorg te veel onzekerheid: D66 Bronckhorst ziet veel mensen die hulp nodig hebben onzeker zijn over hoe de zorg in de toekomst wordt vormgegeven. Welke zorg wordt minimaal geleverd ? Waaraan heb je behoefte en waaraan niet ? Welke invloed heeft de komst van hulp op afstand die mogelijk wordt gemaakt door technologische vernieuwingen ? Hoe zorg je dat mensen niet vereenzamen in een wereld die steeds verder wordt geautomatiseerd ?

Juist de kwetsbare burgers hebben we onvoldoende in beeld. Er is ook in onze gemeente sprake van een deels verouderde benadering: we doen te veel aan symptoombestrijding. Door de stijgende kosten en de bezuinigingen die het Rijk vanaf 2015 heeft doorgevoerd, is er sterk de neiging om vanuit kosten en budgetten te denken, in plaats vanuit het effect op onze gezondheid.

Wat willen we ?

Kies je D66 Bronckhorst dan kies je voor zorg waarin **de menselijke maat leidend** is. Waarin mantelzorgers worden ontzorgd. Waar zorgprofessionals weer kunnen doen waarin ze goed zijn. Overbodige administratieve taken willen we voorkomen. Het gaat om vertrouwen en naoverkracht.

Voor D66 Bronckhorst staat **preventie** centraal. Een mens staat niet alleen, maakt deel uit van een gemeenschap (die er voor iedereen anders uit kan zien). Daarom richten wij ons op het versterken van lokale gemeenschappen, en dus ook op ons verenigingsleven.

Wij willen dat de gemeente een belangrijke rol neemt bij de instandhouding van gemeenschapsvoorzieningen. Het zijn plekken waar ons verenigingsleven gebruik van maakt en waar onze inwoners elkaar ontmoeten.

D66 Bronckhorst kijkt niet op de klassieke manier naar onze economie: wij benaderen onze samenleving vanuit het begrip **Brede Welvaart**. Daarom ondersteunen wij de aanpak vanuit de regio, die wil dat de Achterhoek de gezondste regio van Nederland wordt. Dat is vertaald naar de *Achterhoek Monitor* waarin gemeten wordt hoe het in brede zin met onze Achterhoekse samenleving gaat.

Wij benaderen onze inwoners vanuit **positieve gezondheid**, oftewel vanuit wat inwoners **wel** kunnen. Uiteraard bieden we daarbij een goed vangnet voor wat echt niet (meer) zelf kan. Dat betekent een verschuiving van ‘zorgen voor mensen’ naar ‘zorgen dat onze inwoners zo goed mogelijk in staat zijn de dingen zelf te doen’.

Wat gaan we doen ?

Versterken gemeenschappen en dus verenigingsleven

- Verenigingen vormen het hart van onze gemeenschappen. Dit geldt voor alle verenigingen, of zij zich nu richten op welzijn, sport of cultuur. De gemeente **ondersteunt onze verenigingen** actief, bijvoorbeeld door **de ontwikkeling van een standaard 'ondersteuningspakket'**.
- In dit ondersteuningspakket hoort bijvoorbeeld ingerichte software met daarin een basis website, een goede ledenadministratie en een financiële administratie, maar ook de vrijwilligersverzekering.
- De gemeente is verantwoordelijk voor de sporthallen in de grootste kernen (Steenderen, Vorden, Hengelo, Zelhem). Maar ook in Keijzenborg en Halle. **Daarmee draaien we het voornemen terug dat deze voorzieningen worden geprivatiseerd.**
- In overleg met onze inwoners heroverwegen wij de gemeentelijke rol rondom de sporthal Hummelo/Keppel.
- Wij zorgen voor een actieve **verbinding tussen onderwijs en verenigingsleven**, ondersteund door de gemeente. Hierdoor ontstaan nieuwe mogelijkheden die voor meer welzijn en inclusiviteit (iedereen kan en mag meedoen) zorgen. Daarvoor willen wij 'verbindingsmedewerkers' – zeg maar de aanjagers van het proces - in het leven roepen: betaald door gemeente, in dienst van de lokale gemeenschap.

Zorg waar nodig

- We willen de cruciale WMO voorziening betaalbaar houden door die terug te brengen tot de kern. We gaan uit van de zorg die mensen nodig hebben en niet of iemand volgens de regeltjes net wel of net niet zorg mag krijgen.
- De gemeente kijkt altijd naar 'het systeem', oftewel de context van de inwoner die zorg nodig heeft. Het stellen van (medische en psychische) diagnoses is voorbehouden aan professionals van buiten de gemeentelijke organisatie.
- Zorg en ondersteuning organiseren we het liefst in de eigen omgeving. Dit vraagt zelfstandige professionals, die zelf aan zet zijn en goed zicht hebben op eventueel benodigde specialistische zorg.
- Mantelzorgers en vrijwilligers spelen vaker wel dan niet een centrale rol bij zorg op maat. **De meest comfortabele zorg wordt namelijk gegeven door mensen die dichtbij de zorgbehoevende staan.**
- Ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers vindt D66 Bronckhorst erg belangrijk. We willen dat de gemeente investeert in het waarderen van het werk van deze mensen. Om mantelzorgers goed in beeld te krijgen zijn extra inspanningen nodig, waarbij we kunnen leren van andere gemeenten, bijvoorbeeld via de gespecialiseerde ondersteuning via de VNG.
- Inzet van nieuwe technologieën kunnen eraan bijdragen dat het contact tussen enerzijds onze inwoners die zorg nodig hebben en hun netwerk en anderzijds de zorgverleners verbetert.
- **De gemeente ontwikkelt een visie op gezondheid en preventie (bewegen en sport).** Hiermee kan Bronckhorst samen met de buurgemeenten zorgen dat de Achterhoek wordt gezien als de 'gezondste regio' van Nederland.
- Bij gezinnen die te maken hebben met een stapeling van problemen zetten wij in op echte vernieuwing, bijvoorbeeld via de doorbraakmethode (integrale benadering door ontschotting van verschillende regelingen).
- **Zorgaanbieders worden strenger dan nu gescreend door de gemeente.** Er melden zich ook in de Achterhoek aanbieders aan met een dubieuze achtergrond. Onbetrouwbare zorgverleners met een groot risico van witwaspraktijken, fraude en andere vormen van criminaliteit.

Zorg voor onze jongeren

- Het medicaliseren van lichte problematiek bij jongeren willen wij zoveel mogelijk voorkomen.
- Aan intensieve jeugdzorg zijn zeer hoge kosten verbonden en het bemoeilijkt de financiële voorspelbaarheid. De gemeenten in de Achterhoek blijven de kosten delen voor het deel van de intensieve jeugdzorg dat niet landelijk wordt vergoed.
- D66 Bronckhorst ziet het gezin – in welke vorm dan ook – als de belangrijkste sociale eenheid waarin kinderen zich veilig moeten weten. Door tijdige signalering, gemeenschappelijke inzet op preventie en waar nodig professionele gezinshulp, voorkomen we zoveel mogelijk uithuisplaatsingen. Er zijn echter situaties waarbij ingrijpen noodzakelijk is.
- Het belang van het kind staat voor ons altijd voorop. Dat houdt voor ons niet op als een kind 18 wordt, ondanks dat dan vanuit landelijke wetgeving andere regels gelden.
- De gemeente is eerste overheid en heeft dus een brede rol als het gaat om het stimuleren van een gezonde leefstijl, zowel fysiek als mentaal. De gemeente gaat dit actief promoten via alle platforms waarop de gemeente actief is en kan zijn.
- De gemeente heeft een belangrijke verantwoordelijkheid bij de voorlichting over seksuele gezondheid en seksuele diversiteit, maar ook over alcohol en drugs. Dat wil niet zeggen dat de gemeente dit allemaal zelf moet doen, maar wél dat zij zorgdraagt dat dit gebeurt, in een voor jongeren veilige sfeer.

Terugdringen Armoede

- Wij houden bij lokale regelingen rekening met de zogeheten armoedeval. Een scherpe inkomensgrens zorgt voor zo'n armoedeval als mensen net meer gaan verdienen dan die grens toelaat. Een geleidelijk afbouwende schaal voorkomt dit.
- Wij schelden gemeentelijke belastingen kwijt voor minima die aantoonbaar in problemen komen.
- Bijzondere Bijstand maken wij mogelijk voor mensen met een inkomen tot 140% van het Wettelijk Sociaal Minimum.
- Bijzondere Bijstand stellen wij ook voor de eigen bijdrage sociale advocatuur beschikbaar.
- Bijzondere Bijstand is ook beschikbaar voor onvoorziene en onverzekerbare (vanuit collectieve zorgpolis gemeente) noodzakelijke medische kosten.
- D66 Bronckhorst stelt de Bijzondere Bijstand voor duurzame gebruiksartikelen gratis ter beschikking (in plaats van als lening).
- Wij maken bijverdienen in de bijstand mogelijk tot 400 Euro per maand.

Integratie van nieuwkomers

- In de Achterhoek van D66 Bronckhorst doet iedereen mee en maken we maximaal gebruik van kennis, capaciteiten en talenten van nieuwkomers
- Bronckhorst zal in de toekomst nieuwkomers hard nodig hebben in de zorg en andere sectoren om vacatures die zullen gaan ontstaan te kunnen invullen.
- D66 Bronckhorst laat iedereen vrij, maar niemand vallen. Voor nieuwkomers betekent dat concreet dat wij deze inwoners in staat willen stellen hun eigen leven vorm te geven.
- In de afspraken rond de persoonlijk inburgeringsplannen nemen we (om)scholing en ontwikkeling op, ook van nieuwkomers die al wat ouder zijn en we zorgen dat nieuwkomers kunnen leren met behoud van uitkering.
- Door de verantwoordelijkheden van gemeenten (huisvesting, zorg, werk en inkomen) in samenhang op te pakken ontstaan er aanknopingspunten om nieuwkomers breed te ondersteunen.

- **Integratie begint op dag één met cursussen:** Nederlands (voorinburgering), maar ook andere waardevolle vakken, zoals ondernemerschap en Engels. Deze cursussen zijn ook toegankelijk voor mensen uit de buurt: mensen die zij aan zij trainingen volgen leren elkaar kennen en het stimuleert het bewustzijn van de waarde die een Leven Lang Ontwikkelen heeft.
- Naast cursussen willen wij meer aandacht voor de persoonlijke omstandigheden en ervaringen van nieuwkomers. Vaak is er sprake van trauma: als daar geen aandacht voor is kunnen mensen niet goed integreren. Deze aandacht kan via individuele therapie, maar in lichtere gevallen ook door maatschappelijke en sociale contacten.
- Particuliere initiatieven van verenigingen, kerken, burens of andere maatschappelijke organisaties om een bed-, bad- en broodvoorzieningen of andere vormen van hulp voor vluchtelingen en daklozen aan te bieden, zal kunnen rekenen op de steun van de gemeente.

4. ECONOMIE, RECREATIE en TOERISME

Door samenwerking elkaar versterken en kansen verzilveren

Wat zien we gebeuren ?

D66 Bronckhorst ziet dat COVID-19 niet heeft geleid tot grote werkloosheid in de Achterhoek. We zien nog weinig faillissementen. Onze boterham verdienen wij vooral met bedrijven in de maakindustrie, zorg, agrofood en toerisme.

In de afgelopen decennia is het aantal landbouwbedrijven gestaag gedaald. Een kentering van deze tendens ligt niet voor de hand. Wel zien we een toename van boeren die meer voor de lokale markt willen produceren. Dat past bij de tendens dat de consument beter zicht wil hebben op waar voeding vandaan komt. Bovendien biedt produceren door de boer voor de lokale markt hogere marges dan wanneer voor de wereldmarkt wordt geproduceerd.

Over alle sectoren van de economie heen vind je in de Achterhoek vooral organisaties die werken met mensen op MBO niveau. Bereikbaarheid van de Achterhoek zal zeer bepalend zijn om het juiste vestigingsklimaat te realiseren voor bedrijven en start-ups die nieuwe producten en diensten gaan ontwikkelen.

Wat willen we ?

Kies je D66 Bronckhorst dan kies je voor een economie die meer is dan de som der delen. Samenwerking tussen bedrijven, de gemeente en onderwijsinstellingen draagt zorg voor naoverkracht waar we allen de vruchten van plukken.

Een goed vestigingsklimaat is voor D66 Bronckhorst een belangrijke voorwaarde om alle zaken voor elkaar te krijgen. Factoren die bepalend zijn voor dat vestigingsklimaat zijn onderwijs, infrastructuur, vergunningenbeleid en de verbinding tussen cultuur en economie.

De toename van vrije tijd stimuleert de vrijetijdseconomie. Voorbeelden daarvan zijn de festivalondernemers, de horeca en hotels, campings en mensen die met relatief kleine culturele initiatieven kraak en smaak aanbrengen in onze gemeente. D66 Bronckhorst wil zorgen dat die creatieve economie een grotere rol gaat spelen in onze economie. Hierdoor wordt het vestigingsklimaat van de gehele gemeente verstevigd.

D66 Bronckhorst wil innovatieve ondernemingen faciliteren zodat de sterke kanten van de Achterhoek verder worden versterkt. De gemeente Bronckhorst ondersteunt start-ups die een bijdrage kunnen leveren aan onze voedselketen, duurzaamheidsambities, zorgsector en maakindustrie. Dit krijgt in onze regio vorm in de SmartHub Achterhoek.

Wij willen dat de Achterhoek samen met Twente zich handhaaft als de tweede innovatieve regio van Nederland na de regio Eindhoven.

In de ogen van D66 Bronckhorst vereist een duurzame toekomst een zogenoemde circulaire economie. De materiële kringloop moet zoveel mogelijk sluitend zijn, waarbij zo min mogelijk grondstoffen aan de natuur worden onttrokken en zo min mogelijk afval in de natuur terugkeert. Alle stappen van de circulaire ladder (rethink, reduce, reuse, repair, recycle, recover, disposal) moeten zo veel mogelijk in de productieketens worden verwerkt.

De Achterhoek - dus ook onze gemeente - heeft in de circulaire economie een goede uitgangspositie door zijn ligging, de ruimtelijke mogelijkheden, de arbeidsmarkt, de innovatie- en samenwerkingsverbanden van ondernemers, het landbouwareaal naast opleidingen en kennisinstellingen. Waar nodig willen wij deze positie versterken.

Bij de veranderende economie en landbouw, en bij het groeiende belang van recreatie, hoort ook een andere kijk op mobiliteit. De Achterhoek moet goed bereikbaar zijn, **zonder** dat we blijven toegeven aan de druk om alleen maar wegen te verbreden. Wij willen af van de oude logica die bepaalt dat de auto volledig de inrichting van de openbare ruimte domineert.

Door de opkomst van elektrische fietsen en auto's – op termijn zelfs zelfsturende auto's – worden we minder afhankelijk van individueel autobezit. Deelauto's gaan een grotere rol spelen in ons leven. En vooral: de (elektrische) fiets biedt nieuwe mogelijkheden. Fietsen is gezond en geeft ons de kans van onze prachtige omgeving te genieten, terwijl we door de trap-ondersteuning vlotter en verder kunnen fietsen dan voorheen.

Wat gaan we doen ?

- D66 Bronckhorst **faciliteert vernieuwende bedrijven in de maakindustrie die** in Bronckhorst actief willen zijn om zich verder door te ontwikkelen.
- D66 Bronckhorst wil de kracht van verbanden waarin bedrijven samenwerken om tot innovaties te komen versterken. Bedrijven kunnen samen met kennisinstellingen dan nog beter werken aan vernieuwende technieken die onze toekomst mee vormgeven.
- D66 Bronckhorst staat voor bedrijfsterreinen die economisch rendabel en duurzaam zijn. Dus: met voldoende groen en een juiste waterhuishouding én goed bereikbaar. Samen met de ondernemers willen wij dit monitoren en zo nodig aanpassen aan de eisen van nu. Hiermee willen we bereiken dat verloedering van bedrijfsterreinen wordt tegengegaan. Zo beperken we ook de kans op ondermijnende en criminele activiteiten op onze bedrijfsterreinen.
- De gemeente heeft een belangrijke rol om te zorgen dat de circulaire economie zich verder ontwikkelt. Dat betekent dat de gemeente zelf het goede voorbeeld geeft. **Dat houdt concreet in dat als de gemeente een opdracht verstrekt zij altijd kijkt of deze circulair kan worden uitgevoerd.**
- D66 Bronckhorst **versterkt de Achterhoekse samenwerking.** Gezamenlijk hebben wij veel **meer kans op extra geld vanuit de provincie, de landelijke overheid en vanuit Europa.**
- Als mensen ervoor kiezen om als zelfstandige aan de slag te gaan, verdwijnen hun collectieve zekerheden bijna volledig. Het is dan belangrijk dat er een hulplijn dicht bij huis is voor mensen die zo'n stap overwegen. **D66 Bronckhorst verstevigt een gemeentelijk informatiepunt voor die mensen die door eigen keuze of semi-gedwongen door ontslag als zelfstandige aan de slag gaan.**

Anders denken over bereikbaarheid

- Voor goed wonen, werken, leren en recreëren zijn goede verbindingen van belang. De gemeente werkt daarin samen met omliggende regio's inclusief onze Duitse burens.
- D66 Bronckhorst zorgt voor goede verbindingen via de provinciale wegen met het achterliggende snelwegennet.
- D66 Bronckhorst realiseert veilige fiets- en wandelroutes naar OV-knooppunten, onderwijsinstellingen, kinderopvang, sportvoorzieningen en recreatiegebieden, zodat ook jongeren en ouderen zelfstandig kunnen (blijven) komen en gaan.
- We creëren een heldere indeling van onze wegen:
 - Provinciale wegen zijn in principe 80km/u wegen (soms 60km/u als veiligheid dat vereist), en hebben altijd een vrij-liggend fietspad.
 - Wegen tussen kernen zijn 60km/u. Deze zijn altijd voorzien van twee rode fietsstroken (inclusief FIETS-symbool zodat de strook ook wettelijke status heeft) – tenzij er sprake is van een vrij-liggend fietspad.
 - Overige wegen in het buitengebied zijn bedoeld voor onze boeren, aanwonenden en (recreatieve) fietsers, waarbij wij de maximumsnelheid beperken tot 40km/u.
 - Hoofdwegen in de bebouwde kom zijn max. 30 km/u en zijn overal voorzien van fietsstroken
 - Woonwijken zijn plaatsen om te leven! Fijn en veilig wonen en spelen is daar het belangrijkste. De snelheid in die straten passen we daarom aan naar max. 15 km/u, zoals in andere gemeenten al gebeurt.

- De elektrische fiets stelt veel mensen in staat om, ook voor langere afstanden, voor de fiets te kiezen. D66 Bronckhorst zorgt dat er veel meer oplaadpunten beschikbaar komen.
- **Er moet een rondweg om Laag-Keppel komen.** Het doorgaande verkeer over 'het eiland' van Laag Keppel en de Hummeloseweg zorgt voor erg veel overlast. Als er een rondweg komt, kan Laag Keppel zich ontwikkelen tot een poort voor de Achterhoek en een toeristische parel aan de Oude IJssel.
- D66 Bronckhorst voorziet grote veranderingen in de ontwikkeling van het openbaar vervoer. Nieuwe vormen van vervoer zijn aan het ontstaan. Apps op onze mobiele telefoon maken het mogelijk om vervoer op maat te realiseren. De gemeente neemt hierin een sturende rol.

Cultuur zorgt voor verbinding en aantrekkingskracht

- Cultuur zorgt voor levendigheid en verbinding, maar is ook een voorname economische motor voor Bronckhorst. D66 Bronckhorst zorgt voor **financiële ondersteuning van deze 'kraak en smaakmakers'.**
- Bronckhorst is een plattelandsgemeente met een prachtige kastelen, landgoederen en toeristische trekpleister van allure: Bronckhorst. Onze gemeente heeft een (boven) regionale uitstraling. Dat is goed voor ons vestigingsklimaat, maar ook voor onze recreatie- en cultuursector. En daarom zal D66 Bronckhorst verbindingen die dit kunnen versterken aanjagen.

Recreatie en toerisme zorgen voor welkome inkomsten

- We verleiden toeristen een bezoek te brengen aan onze regio. Het reeds in gang gezette beleid versterken wij om onze aantrekkingskracht en het verdienvermogen in de vrijetijdssector te vergroten.
- Bij het maken van promotieplannen willen wij nadrukkelijk onze landgoedereigenaren en ook onze boeren betrekken.
- D66 Bronckhorst wil geen 'Giethoornse' toestanden. Kwaliteit gaat boven kwantiteit. We sturen op verblijfsaccommodaties waar vraag naar is. **Daarnaast geven wij boeren de kans kleinschalige kampeerfaciliteiten aan te bieden.**
- Wij zien Bronckhorst als **de** buitensport gemeente van Nederland. Daar maken we ruimte voor in ons buitengebied. Dit is ook een onderdeel van preventie door het stimuleren van een gezonde levensstijl: buiten bewegen is laagdrempelig en gezond.
- Als onderdeel van buitensport zetten we extra in op goede routes. Bijvoorbeeld voor wandelen, fietsen (incl. ATB-tracks) en paardrijden.

5. ONDERWIJS en JOUW TOEKOMST VORMGEVEN

Niemand laten vallen en talenten benutten

Wat zien we gebeuren ?

D66 Bronckhorst ziet dat mede door technologische vernieuwingen de wereld om ons heen razendsnel verandert. Dit heeft invloed op onze manier van werken en de wijze waarop wij ons leven kunnen vormgeven. Enerzijds levert het nieuwe kansen op voor jou als inwoner, anderzijds is het niet voor iedereen weggelegd om mee te komen met al die onomkeerbare veranderingen. Als wij niets doen, kunnen op lange termijn onoverbrugbare kloven ontstaan tussen groepen mensen.

De arbeidsmarkt vereist steeds vaker nieuwe vakkennis en niet zelden omscholing. En daarnaast wil ieder ook in staat zijn om de eigen talenten maximaal te ontplooien. Wie zichzelf een Leven Lang Ontwikkelt heeft de mogelijkheid zich makkelijker aan te passen.

We zien ook dat gebouwen voor primair onderwijs veelal sterk zijn verouderd en met lapmiddelen nog overeind staan. Dat kost schoolbesturen veel tijd en geld die niet aan het daadwerkelijke onderwijs kunnen worden besteed. Het huidige Integraal huisvestingsbeleid voor scholen is teveel gericht op 'stenen' en niet op de rol van onderwijs in onze gemeenschappen.

De beheersing van de Nederlandse taal en omgang met computers zijn belangrijk om volwaardig deel te kunnen nemen aan de samenleving en voor de kans op werk. Werk en voldoende inkomen zijn op hun beurt essentieel in het voorkomen van sociaal-maatschappelijk isolement en een slechte gezondheid. Bibliotheken hebben een belangrijke rol bij het verhogen van de taal en computervaardigheid van inwoners die anders niet kunnen meekomen. Het rijk heeft voor de bibliotheken extra geld beschikbaar gesteld om dit vorm te geven.

Wat willen we ?

Kies je D66 Bronckhorst dan kies je ervoor dat je mogelijkheden krijgt jezelf een Leven Lang te Ontwikkelen. Daardoor kun je blijven meedoen in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Bibliotheken spelen hierin een belangrijke rol. Zij kunnen zich samen met partners ontwikkelen tot laagdrempelige plekken waar kennis wordt aangeboden en mensen elkaar kunnen ontmoeten. West-Achterhoek Bibliotheken noemt dat zelf de verandering van een traditionele bibliotheek naar een 'maatschappelijk servicecenter'.

Door samenwerking tussen onderwijsinstellingen, bedrijfsleven en andere instellingen te bevorderen, spelen we in op de vraag naar competenties waar nog geen opleiding voor bestaat. Kortom we zorgen dat mensen de juiste vaardigheden krijgen voor banen waarvan we nu het bestaan nog niet weten.

Daarnaast wil D66 Bronckhorst samen met de koepelorganisaties van de primaire onderwijsinstellingen een masterplan ontwikkelen met als doel dat de schoolgebouwen toekomstbestendig en multi-inzetbaar zijn. Dit leidt tot versterking van onze leefgemeenschappen in onze dorpen.

Alle inwoners van Bronckhorst behoren dezelfde kansen te krijgen. Wie je ook bent, waar je ook vandaan komt, wat ook je gender is, welke huidskleur je ook hebt, welke religie je ook aanhangt: je bent gelijkwaardig aan ieder ander.

Wat gaan we doen ?

Primair Onderwijs: Laat elk talent in een veilige omgeving tot wasdom komen

- Wij zorgen dat scholen verbindingen aangaan met het lokale verenigingsleven. Daarmee bereiken wij dat elk kind toegang krijgt tot gevarieerde sport- en bewegingslessen, maar ook tot muziek en cultuur.
- D66 Bronckhorst kiest voor integratie van voor- en vroegschoolse educatie en kinderopvang en het primair onderwijs.

- D66 Bronckhorst ontwikkelt nieuwe verbindingen tussen onderwijs en jeugdzorg om het ontstaan of escaleren van problemen zoals taalachterstand, schoolverzuim en pesten te voorkomen. D66 Bronckhorst zet in op preventie, bijvoorbeeld door bijeenkomsten te faciliteren over thema's als cyberpesten.
 - Wij zorgen dat schoolgebouwen in het primair onderwijs voor zowel het onderwijzend personeel als voor de leerlingen gebouwen zijn waar je graag bent. **Achterstallig onderhoud wordt aangepakt en schoolgebouwen worden multi-inzetbaar.**
 - D66 Bronckhorst maakt schoolpleinen in overleg met de schoolbesturen groener: meer speelruimte en een avontuurlijke schooltuin, dus minder tegels.
- Wij zorgen samen met de scholen voor een regeling waardoor alle kinderen kunnen meedoen met schoolactiviteiten.

Voortgezet en Beroeps Onderwijs: Laat elk talent in een uitdagende omgeving rijpen

- D66 Bronckhorst vindt het noodzakelijk dat de Achterhoek en gemeentes een actieve rol spelen in het samenbrengen van onderwijs, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven om zo de lokale economie te versterken. Bijvoorbeeld via het Grensland College.
- **De gemeente spant zich maximaal in om alle jongeren uiteindelijk met een diploma of met praktijkcertificaten van school te laten gaan.** Zonder startkwalificatie lopen jongeren een groter risico op werkloosheid. Samen met scholen slaan we al de handen ineen om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan. Dat beleid willen we versterken. We willen dat de gemeente in het kader van de leerplichtwet beleid voor verzuimregistratie opstelt en handhavend optreedt.

Talenten verder verzilveren en nieuwe aanboren door een Leven Lang Ontwikkelen

- In de snel veranderende maatschappij stopt het leren niet na het halen van een diploma. Banen verdwijnen en er komen nieuwe bij, die andere kennis en vaardigheden vereisen. **Partijen uit de samenleving, het onderwijs en het bedrijfsleven kunnen met elkaar zorgen dat mensen de mogelijkheid krijgen om nieuwe vaardigheden aan te leren.** Zou het niet mooi zijn als mensen die nu werken in een garage worden voorbereid op het onderhoud van elektrische auto's? De gemeente heeft een rol als aanjager om partijen met elkaar aan tafel te brengen om dit soort omscholingen daadwerkelijk te realiseren.
- D66 Bronckhorst stimuleert de arbeidsmobiliteit binnen de Achterhoek door iedereen met een nog niet afgeronde opleiding de kans te geven zich alsnog te scholen. En mensen die wel een afgeronde opleiding hebben de mogelijkheid te geven om zich om- of bij te scholen.
- De gemeente stimuleert dat het Graafschap College opleidingen ontwikkelt die zoveel mogelijk mensen helpen om aansluiting te houden met de toekomstige vraag van regionale werkgevers.
- Samenwerking tussen bedrijfsleven en scholen stimuleren wij zodat opleidingen zo goed mogelijk aansluiten op de arbeidsmarkt en er genoeg stageplekken zijn.
- D66 Bronckhorst stimuleert volwassenen- en taalonderwijs, waarbij we speciaal aandacht vragen voor projecten voor laaggeletterden en digitaal minder vaardige mensen.
- D66 Bronckhorst verhoogt het budget voor de bibliotheken die zich daardoor kunnen ontwikkelen tot laagdrempelige kennis- en ontmoetingscentra. De extra toegezegde rijksmiddelen ten behoeve van het ontwikkelen van taal- en computer vaardigheden komen daadwerkelijk terecht bij de bibliotheken.
- **D66 Bronckhorst zorgt dat de gemeente samen met het UWV projecten opzet voor bij- en omscholing voor 55-plussers,** nu hun werkinzet langer gevraagd wordt vanwege de voortgaande verhoging van de AOW-leeftijd. Op deze wijze kunnen zij blijven meedoen op de arbeidsmarkt.

Altijd en overal jezelf kunnen zijn en je veilig voelen

- LHBTI- inwoners verdienen onze bijzondere aandacht. De gemeente zet zich in voor een omgeving waarin LHBTI-jongeren, LHBTI-ouderen, LHBTI personen met een beperking en andere LHBTI personen die zorg nodig hebben, zich veilig en prettig voelen. *De gemeente stuurt dit aan door LHBTI-acceptatie te bevorderen in het onderwijs, door steun en begeleiding aan te bieden om acceptatie te bevorderen en pesten aan te pakken.* De gemeente zorgt dat voor dak- en thuisloze LHBTI-jongeren er deskundige en veilige opvang beschikbaar is. Activiteiten voor LHBTI-jongeren worden ondersteund. *De gemeente zorgt dat alle jongerenwerkers, sociale wijkteams en het WMO-loket over relevante en actuele informatie beschikken zodat deze voldoende expertise bezitten over zaken die voor LHBTI's van belang zijn.*
- Mensen met een beperking kunnen niet altijd meedoen in de samenleving. Zij die afhankelijk zijn van een rolstoel kunnen op veel plaatsen niet volledig deelnemen aan activiteiten. Of denk aan blinden die een studie willen volgen, of een brief van de gemeente ontvangen. D66 Bronckhorst wil een inventarisatie maken en *een plan van aanpak opstellen voor aanpassingen die noodzakelijk zijn om te voldoen aan het VN gehandicaptenverdrag* dat ook Nederland heeft ondertekend.

6. KLIMAAT, BIODIVERSITEIT en KRINGLOOP LANDBOUW

Natuur, landschap en landbouw aanpassen aan veranderend klimaat

Wat zien we gebeuren ?

Door de te grote uitstoot van broeikasgassen warmt ons klimaat in hoog tempo op. Daardoor krijgen we vaker te maken met weersextremen. Van hittegolven en langdurige droogte tot steeds heftiger stormen, hagelbuien en overvloedige neerslag. Zowel onze kernen als ons buitengebied is daar onvoldoende op voorbereid.

We zien een enorme achteruitgang van soortenrijkdom bij zowel flora als fauna. Inheemse dieren en planten hebben het moeilijk. De invloed van de mens is hierbij essentieel.

De laatste decennia is het aantal boeren gehalveerd. Tegelijkertijd is de totale veestapel van onze boeren gegroeid volgens de gegevens van de gemeente Bronckhorst. We zien ook een trend van stoppende boeren die op zoek zijn naar nieuwe ontwikkelmogelijkheden voor hun gronden.

Wat willen we ?

Kies je D66 Bronckhorst dan kies je voor versterking van de natuur en de biodiversiteit. Wij willen ons geroemde coulisselandschap versterken en gerichte herontwikkeling waar het is verdwenen. Wij zien een buitengebied voor ons dat minder wordt belast door zwaar verkeer en bedrijfsactiviteiten, en veel beter is ingericht om de uitdagingen van de klimaatverandering te kunnen opvangen.

Natuur is niet alleen mooi, maar ook nuttig en noodzakelijk. Het zorgt voor schone lucht, schoon water en vruchtbare grond. Natuur levert voedsel en een omgeving waar mensen kunnen recreëren en tot rust kunnen komen. De natuur staat aan de basis van ons bestaan, onze welvaart en bovenal ons welzijn.

We willen dus investeren in het behoud en de versterking van de natuur zodat ook toekomstige generaties van onze prachtige omgeving kunnen blijven genieten. De natuur ontwikkelen we bijvoorbeeld door versnipperde gebiedjes aan elkaar te verbinden en nieuw bos te ontwikkelen. Ons landschap willen we zo inrichten dat regenwater beter wordt opgevangen en vastgehouden, en niet langer zo snel mogelijk wordt afgevoerd. Daarmee voorkomen we wateroverlast en zorgen we dat er meer water beschikbaar is in tijden van droogte.

Het oude (Europese en landelijke) beleid heeft ervoor gezorgd dat het aantal boeren is gehalveerd en dat de veestapel toch even groot is gebleven. Wij willen dat precies andersom! Dus vanaf nu: meer werknemers in de agrarische sector die zorgen voor een hoge kwaliteit voedsel en een gelijktijdige forse inkrimping van dieren in de intensieve veehouderij. Een eerlijk inkomen voor elke boer die de omslag maakt hoort daar vanzelfsprekend bij!

Verder willen we kringlooplandbouw aanmoedigen, omdat deze vorm van landbouw minder belastend is voor het milieu en biodiversiteit versterkt. D66 Bronckhorst beseft dat de weg naar kringlooplandbouw ingrijpende gevolgen heeft voor iedere boer die daaraan begint. Wij gaan actief boerenbedrijven helpen om zich om te vormen. Immers zonder boerderijen is de Achterhoek, geen Achterhoek meer. Tegelijkertijd zien we dat de vraag van de consument naar biologische producten in sneltreinvaart toeneemt. Als de landbouw meer biologisch wordt, zal de intensieve veehouderij een minder prominente rol krijgen. Dit heeft tot gevolg dat er een inkrimping van de veestapel ontstaat. Daarmee zal de uitstoot van CO₂ en van stikstof naar beneden gaan.

Wat gaan we doen ?

Veerkrachtige natuur in ons coulisselandschap

- We streven naar een verdubbeling van nieuwe robuuste natuur in de Achterhoek, samen met de andere gemeenten. Onze Achterhoekse ruimtelijke omgeving is geschikt om een nieuw **Achterhoekse Bos** te realiseren. Daarmee leggen we veel CO2 vast en aan de randen bieden we ruimte om zonneparken in te passen.
- De **recreatieve waarde** van het Achterhoekse Bos is hoog. Hiermee kan de Achterhoek zich nog meer meten met de Veluwe en dragen we ons steentje bij aan de landelijke ambitie om toerisme en recreatie te spreiden.
- Het Achterhoekse Bos willen we aan laten sluiten op **ons coulisselandschap**. Zo kan ook het grondgebruik voor zonnepanelen worden meegenomen. We willen deze ambities vormgeven door samenwerking met de grote terreinbeheerders zoals Staatsbosbeheer.
- Waar boerderijen met grote stukken ("recht toe – recht aan") land stoppen met agrarische activiteiten willen we samen met partners zoals de provincie het **coulisselandschap terugbrengen**. Hierdoor bereiken we dat het natuurschoon dat onze gemeente kenmerkt verder wordt versterkt.
- In ons landschap leggen we bewust **buffers** aan, waar regenwater kan worden opgevangen en verzameld. Zo voorkomen we wateroverlast langs onze beken en rivieren en kunnen we droge periodes beter overbruggen.

Kringloop landbouw

- **Voedselproductie** hoort bij de Achterhoek en dus bij Bronckhorst. D66 Bronckhorst stimuleert de overgang van intensieve landbouw naar **kringlooplandbouw**. Dat doen we samen met onze agrariërs.
- Wij dagen boeren uit met ondernemingskracht door samen met hen te streven naar een betere beloning voor een (h)eerlijk product. Dit doen we bijvoorbeeld door boeren te faciliteren die binnen zeven jaar hun verdienmodel willen omvormen tot een boerenbedrijf dat een **Beter Leven Keurmerk** met bij voorkeur drie, maar minstens twee sterren verdient. Een **fatsoenlijke boterham die perspectief biedt** is het uitgangspunt. Vanuit de Achterhoek maken wij ons sterk voor een pilot (met steun van de provincie) in onze gemeente om dit mogelijk te maken: deze omvorming is namelijk vooral een financieringsvraagstuk.
- **Voedsel** is bij uitstek een middel om 'stad en platteland' met elkaar te verbinden, en om producent (boer) en consument (onze inwoners) meer begrip voor elkaar te laten krijgen.
- Wij ondersteunen nieuwe vormen van voedselproductie zoals **voedselbossen en voedsel coöperaties**. Belemmeringen voor dergelijke ontwikkelingen wil D66 Bronckhorst minimaliseren.
- De gemeente kan actief een rol nemen in een voedselcoöperatie. Door hier plaats te geven aan mensen die ondersteuning nodig hebben bij het vinden van werk en door samenwerking met de voedselbank, zorgen we dat er daar meer vers voedsel beschikbaar is.
- Samen met het Graafschapcollege zetten wij in op een leerwerklocatie voor ambachtelijke slachters. Dit vak is aan het verdwijnen. Kleine, ambachtelijke slachters zorgen voor minder dierenleed en dragen bij aan het benutten van heel het dier. Zo dragen we ook bij aan eerlijke producten, die traceerbaar zijn van boer tot bord.
- D66 Bronckhorst wil het gebruik van **bestrijdingsmiddelen afbouwen**. Hierdoor verbetert onze bodem- en waterkwaliteit.
- Wij willen het **versterken van houtwallen** en andere landschapselementen sterk aanmoedigen. Dit zorgt voor meer biodiversiteit, en zorgt bovendien dat neerslag beter wordt vastgehouden en dat tussengelegen percelen minder kwetsbaar zijn voor weersextremen.

- Naast de bekende verbreding van boerenbedrijven met functies van zorg, recreatie en kleinschalige horeca willen we andere verbindingen leggen, bijvoorbeeld met schoolprojecten, koken bij de boer en andere vernieuwende concepten.
- Waar boeren delen van hun land opwaarderen tot natuur en daar dus aan natuurbeheer doen, verrichten zij ‘**ecosysteemdiensten**’ voor ons als gehele samenleving. Daarvoor verdienen zij een passende vergoeding vanuit Rijk of provincie. Wij willen dat de gemeente zich hier hard voor maakt.
- Wij laten groepjes **agrariërs zelf plannen maken** voor hun omgeving. De kaders daarvoor moeten helder zijn: versterking biodiversiteit, vermindering van druk op bodem en water. Daarmee krijgen deze boeren regie en zeggenschap.
- Waar boeren stoppen en waar dus hun gebouwen vrijkomen (de zogenaamde VAB’s : vrijkomende agrarische bebouwing), biedt de gemeente een **sloopvergoeding** aan als bijdrage in de kosten. Hierdoor kan die bebouwing actief worden gesloopt en ruimte maken voor andere bestemmingen. Zo voorkomen wij leegstand, verloedering en dus de kans op criminaliteit en ondermijning.

Herstel biodiversiteit

- D66 Bronckhorst zorgt dat de gemeente een integrale visie en uitvoeringsagenda ontwikkelt ter bevordering van biodiversiteit.
- Biodiversiteit versterken we overal: van wegbermen tot parkjes, op bedrijventerreinen en bij de inrichting van woonwijken.
- Binnen Bronckhorst planten we waar mogelijk **bomen langs al onze wegen**. Zowel binnen- als buiten de bebouwde kom. Dit levert ook een bijdrage aan onze klimaatopgave (schaduw, opvang regenwater) en aan ons algemeen welzijn.
- Wij zien veel kansen om biodiversiteit te bevorderen. Ontwikkeling van groen met een hoge natuurwaarde, het benutten van braakliggende terreinen voor tijdelijke natuur en gevarieerde beplanting zijn bij uitstek daarvoor geschikt.
- Ook **ontmoedigen** wij sterk het gebruik van **chemische bestrijdingsmiddelen** in tuinen en de openbare ruimte. We stimuleren het gebruik van inheemse en wilde beplanting. Maaibeheer gebeurt op ecologische wijze.
- Gemeentelijke plantsoenen zijn in het verleden te veel gericht op efficiënt onderhoud. Voor D66 Bronckhorst staat de **natuurwaarde van gemeentelijk groen** centraal.
- Geen groene steppes meer in onze gemeente. Het beheer van groen in onze gemeente mag best iets rommeliger zijn. Meer verschillende bloemen en planten die een grote diversiteit van vlinders, insecten en andere dieren aantrekt. Hierdoor bevorderen wij de biodiversiteit
- Wij voeren dat **beheer** zoveel mogelijk **door eigen mensen** uit die anders niet of heel moeilijk aan een betaalde baan kunnen komen.
- We dagen bewoners en organisaties uit om zelf op duurzame en biodiverse wijze grond te beheren of te adopteren. D66 stimuleert de **vergroening van erfinrichting** en de aanleg van bloemrijke akkerranden.

7. SPORT, CULTUUR, VERENIGINGEN en EVENEMENTEN

Levenslustige kernen door investeren in naoberkracht

Wat zien we gebeuren ?

D66 Bronckhorst ziet dat Bronckhorst afgelopen jaren geen visie heeft ontwikkeld op wat voor een gemeente wij willen zijn. De gemeente kent een grote verscheidenheid van dorpen en kernen met ieder hun eigen verhaal en bijzonderheden. Wij zien dat de leefbaarheid op sommige plaatsen onder druk komt te staan door verschraling van voorzieningen en door vergrijzing van de bevolking. Ook ons rijke verenigingsleven lijdt hieronder. Er wordt in de politiek onvoldoende integraal nagedacht over hoe je vitale kernen kunt realiseren. Bijvoorbeeld; de toekomst van een (sport)vereniging ziet er somber uit als jongeren niet kunnen instromen als bestuurslid, omdat ze geen huis kunnen vinden in de buurt en daardoor noodgedwongen vertrekken naar plaatsen elders in het land. D66 Bronckhorst noemt dat verschraling van 'de kleefstof' in onze gemeente.

Wat willen we ?

Kies je D66 Bronckhorst dan kies je voor het verstevigen van de 'kleefstof' in onze kernen. Wij willen dat het papieren voornemen 'vitale kernen' geen containerbegrip blijft, maar dat deze nu eens echt worden gerealiseerd.

Het verenigingsleven, sportclubs, scholen en cultuurbijdragen van initiatiefrijke inwoners en ondernemers zorgen met elkaar dat mensen zich thuis voelen en worden gewaardeerd door de mensen om hen heen. D66 Bronckhorst wil af van 'hap snap beleid' dat de laatste jaren is gevoerd.

Wij hebben aandacht voor jongeren tussen de 15 en 20 jaar. Zij zijn niet altijd aan een vereniging verbonden, maar zijn wel op zoek naar gezelligheid onder elkaar. D66 Bronckhorst wil hen faciliteren door in overleg met hen plekken te realiseren waar ze met elkaar kunnen chillen

We willen samen met de inwoners en ondernemers kijken wat er nodig is om onze kernen levenslustig en daardoor vitaal te maken. Ook hierbij geldt dat de som der delen meer wordt dan de afzonderlijke delen bij elkaar opgeteld. Een goede mix van generaties die zich thuis voelt in de kernen die Bronckhorst rijk is, zorgt voor levenslustige gemeenschappen. Dan ontstaat naoberkracht om toekomstbestendig vorm te geven aan leefbare dorpen. Daaraan wil D66 Bronckhorst in samenspraak met de bewoners vorm geven.

Wat gaan we doen ?

Sport

- D66 Bronckhorst stimuleert sporten voor kinderen, jongeren, volwassenen en senioren. Het zorgt voor een veerkrachtige en gezonde samenleving. Iemands financiële positie mag geen belemmering zijn voor meedoen. Daardoor maakt de gemeente sporten voor iedereen mogelijk.
- Samenwerking tussen sportverenigingen en andere georganiseerde activiteiten die een locatie nodig hebben stimuleren wij. Het gaat om de activiteit, niet om dat iedereen een eigen gebouw heeft. Verenigingen zullen gezamenlijk afspraken moeten maken op welke wijze accommodaties optimaal benut kunnen worden.
- We versterken crossovers tussen sportclubs, scholen en 'ongeorganiseerd' sporten (op veldjes en pleintjes). Sportonderwijs op scholen laten wij uitvoeren en begeleiden door professionals, waar mogelijk vanuit het lokale verenigingsleven.
- We zorgen dat er een divers en inclusief sportaanbod is. Daarbij hebben wij uitdrukkelijk oog voor veranderende (sport)behoeften. De gemeente speelt daarop in via het subsidiebeleid.

- Er ontstaan steeds meer sporten in de buitenlucht. D66 Bronckhorst vindt dat een goede ontwikkeling. Waar mogelijk faciliteren we wandel, hardlooproutes, outdoor fitnesslocaties en andere sportactiviteiten. Bronckhorst wordt **de buitensportgemeente van Nederland!**
- Sportaccommodaties zijn zodanig verspreid over onze gemeente dat ze voor een ieder snel en veilig bereikbaar zijn.

Kunst, cultuur en muziekverenigingen

- D66 staat voor een breed en toegankelijk cultuuraanbod, voor alle inwoners. Voor alle doelgroepen dient er iets te zijn: van film tot club, van spectaculaire experimentele evenementen tot klassieke kunst en erfgoed. **Dat culturele aanbod kunnen we alleen samen met de inwoners en ondernemers ontwikkelen. Levendigheid in al onze kernen!**
- **Vrijwilligers zijn belangrijk** voor het in stand houden voor culturele voorzieningen en het opstarten van nieuwe initiatieven. D66 Bronckhorst koestert hen. **De gemeente creëert een duidelijk aanspreekpunt dat kennis van zaken heeft en in staat is voor oplossingen te zorgen.**
- D66 Bronckhorst zorgt voor subsidie zodat actieve vrijwilligers die zich inzetten voor ons verenigingsleven **scholing kunnen krijgen en verzekerd zijn.**
- Het voortbestaan van kunst- en cultuur (historische) verenigingen en musea mag niet in gevaar komen. D66 Bronckhorst ondersteunt daarom kleinschalig cultuurgericht ondernemerschap.
- D66 Bronckhorst stimuleert regionale afstemming van het culturele aanbod binnen de gemeente en in onze regio met als doel een goede spreiding van aanbod in plaats en tijd.
- Onze cultuur is continu in beweging. Waar mogelijk ondersteunen wij vernieuwende initiatieven die verschillende disciplines en organisaties verbinden.
- **Muziekles is een basisvoorziening.** De gemeente ondersteunt dit voor ieder kind en ieder instrument als ouders daarvoor zelf niet de financiële middelen hebben.
- Iedereen die **niet zelfstandig financieel in** staat is om een lidmaatschap te betalen van een culturele organisatie moet een beroep kunnen doen op de gemeente. Iedereen de kans geven mee te doen, is voor D66 Bronckhorst een belangrijk uitgangspunt bij het realiseren van levendige gemeenschappen.

Evenementen

- Als grote plattelandsgemeente met initiatiefrijke mensen is Bronckhorst bij uitstek de plaats waar je een veelvoud aan evenementen kunt organiseren. De gemeente geeft daar met de initiatiefnemers inhoud aan.
- Festivals, burgerinitiatieven, buurt en dorpsfeesten zorgen ervoor dat Bronckhorst een leuke en gezellige gemeente blijft waarin altijd iets is te beleven.
- Muziek en culturele evenementen kunnen rekenen op een warm welkom. D66 Bronckhorst staat voor een gemeente die meedenkt met initiatiefnemers en denkt in mogelijkheden.
- D66 Bronckhorst ziet **evenementen als een echte verrijking** van ons welzijn. Het maakt de **gemeente op zijn tijd bruisend.**
- **Motorsport is onlosmakelijk verbonden aan de Achterhoek en aan Bronckhorst** in het bijzonder. D66 Bronckhorst wil graag een nationaal kampioenschap voor elektrische motoren organiseren samen met de motorclubs, en een nieuwe crossbaan specifiek ontworpen voor elektrische motoren.

8. VEILIGHEID en TERUGDRINGEN ONDERMIJNING

Bronckhorst maken we samen veilig door goed naberschap

Wat zien we gebeuren ?

Bronckhorst is een veilige gemeente. Dat blijkt uit de cijfers over incidenten zoals diefstal en over ons gezamenlijke gevoel van veiligheid. Tegelijkertijd gebeuren er ook in onze gemeente zaken die schadelijk zijn voor dat gevoel van veiligheid. Denk aan de drugslaboratoria die door criminele organisaties zijn opgezet. Ook in onze mooie Achterhoek is de tendens aantoonbaar dat de onderwereld zich wenst te mengen met de bovenwereld.

Wat willen we ?

Kies je D66 Bronckhorst dan kies je allereerst voor preventie en als dat niet werkt, stevig handhaven. In die volgorde. Veiligheid is namelijk gebaat bij gezonde en sterke gemeenschappen waar mensen elkaar kennen en wat voor elkaar over hebben. Samen met inwoners neemt de gemeente de verantwoordelijkheid om de veiligheid in de buurten te verbeteren. Dat heeft namelijk ook met de inrichting van uw buurt te maken: een fijne woonomgeving is ook een veilige woonomgeving.

We zorgen via ons sloopfonds dat leegstand vermindert waardoor criminelen geen kans krijgen om op die plekken activiteiten te ontwikkelen die het daglicht niet kunnen verdragen.

Wat gaan we doen ?

Gewoon veilig

- **D66 Bronckhorst zet in op meer zichtbaarheid van de politie in elke kern.** Betere aanrijtijden horen daarbij. Daarnaast is voor elke inwoner duidelijk wie de aanspreekbare wijkagent is. Via WhatsApp buurtpreventie is dat nu maar ten dele geregeld.
- Door een andere aanpak van mobiliteit vergroten we de veiligheid in het verkeer voor fietsers en wandelaars.
- Een actief beleid gericht op effectieve ondersteuning van gezinnen die veel belemmeringen ondervinden zorgt ook voor het zoveel mogelijk voorkomen van huiselijk geweld en dus voor meer veiligheid achter de voordeur.
- Ook veiligheid met betrekking tot acute gezondheid is van groot belang, **zo moet de gemeente de regierol houden voor een fijnmazig netwerk van hartdefibrillatoren.**

Ondermijning

- Door leegstand zichtbaar te maken worden deze panden onaantrekkelijk voor criminaliteit. **Wij beperken langdurige leegstand via het sloopfonds.** Daarnaast wil D66 Bronckhorst waar mogelijk andere invulling geven aan lege kantoor- en industriegebouwen.
- De gemeente begeleidt stoppende agrariërs actief om tot een nieuwe invulling van het terrein van het boerenbedrijf te komen en zo het risico op ondermijning te verkleinen.
- D66 Bronckhorst ondersteunt het legaal telen van wiet. Dit is onderdeel van de aanpak om illegale praktijken in het buitengebied tegen te gaan.
- Wij zien dat het criminaliteitsprobleem is verschoven van de ontwikkeling van wiet naar XTC en zogenoemde designerdrugs. **D66 Bronckhorst wil dat de gemeente actief het gesprek aangaat met eigenaren van panden wanneer er sprake is van langdurige leegstand die crimineel handelen mogelijk kan bevorderen.**
- De burgemeester legt regelmatig verantwoording af aan de raad over het gevoerde veiligheidsbeleid en de opstelling binnen de Veiligheidsregio. Dit geldt ook voor de samenwerking met aangrenzende gemeenten, zowel in Nederland als in Duitsland.

9. TRANSPARANTIE IN BESTUUR EN FINANCIËN

Betere positie van inwoners nodig voor draagvlak

Wat zien we gebeuren ?

Inwoners willen dat het gemeentelijk bestuur hen serieus neemt. Dat gevoel is er nu onvoldoende. Belangrijke informatie is vaak niet eenvoudig terug te vinden op de gemeentelijke website. Keuzes lijken al gemaakt voordat een gesprek met betrokken inwoners tot stand komt. Hoe en door wie dan ergens over besloten wordt is vaak onduidelijk. Dat alles voedt gevoelens van onbehagen en als inwoner krijg je de indruk dat je geen vat hebt op je eigen woonomgeving in Bronckhorst. Tegelijkertijd hebben inwoners elders juist steeds meer informatiebronnen tot hun beschikking op basis waarvan zij mede hun oordeel vormen.

Waar bewoners het niet eens zijn met besluiten van de gemeente, kunnen ze *bezwaar en beroep* aantekenen. Wat wij zien gebeuren is dat juist in deze situaties bewoners zich niet gehoord voelen: de gemeente houdt zich te vaak niet aan termijnen en springt onvoldoende zorgvuldig om met de privacy van deze inwoners. Daarmee komt het toch al broze vertrouwen nog verder onder druk te staan.

We zien tevens dat de werkdruk op het gemeentehuis hoog is. Dit komt mede door het groeiend aantal aanvragen van inwoners. Hierdoor verhoogt de kans dat er miscommunicatie gaat ontstaan bij participatieprocessen. Hierdoor komen soms initiatiefrijke inwoners onnodig in problemen met mensen die om hen heen wonen of omgekeerd.

Wat willen we ?

Kies je D66 Bronckhorst dan kies je ervoor dat inwoners meer mogen besluiten over hun eigen leefomgeving. Op basis van begrijpelijke informatie, die goed en snel te vinden is op de website van de gemeente. Dan kies je voor een gemeente die duidelijk is over privacyregels en zich daar zelf ook altijd aan houdt. Een zelfbewuste gemeente, die begrijpt hoe groot haar invloed is op de leefomgeving van inwoners, en daar ook naar handelt.

Wij willen een burgerberaad dat vorm krijgt door loting. Daarnaast willen wij een burgerbegroting invoeren. Hierdoor wordt de directe betrokkenheid van de inwoners bij het oplossen van dilemma's bevorderd en ontstaat groter draagvlak voor besluiten die worden genomen.

Veel partijen zeggen: "wij willen beter luisteren naar inwoners". Luisteren is mooi ... maar veel belangrijker is dat jij je ook echt gehoord voelt en dat met jouw mening ook iets wordt gedaan. Dat inwoners echt wat te zeggen krijgen: niet alleen meepraten, maar meebeslissen!

D66 Bronckhorst wil een gemeente die haar inwoners helpt om onze naaberkracht te benutten. Door elke keer te vragen: "wat wilt u bereiken, wat kunt u daarvoor zelf doen, en waar hebt u nog ondersteuning bij nodig?"

De gemeenteraad is het hoogste orgaan van de gemeente. Dat vraagt om een zelfbewuste gemeenteraad die het College van Burgemeester en Wethouders duidelijke opdrachten meegeeft. De uitvoering ligt bij het college, die door de gemeenteraad weer wordt gecontroleerd of die uitvoering goed is gegaan. D66 Bronckhorst wil dat deze rolverdeling in Bronckhorst sterker tot uiting komt en navolgbaar voor iedereen wordt toegepast.

Wat gaan we doen ?

- De informatievoorziening vanuit het college wordt sterk verbeterd. Niet alleen richting de Gemeenteraad, maar ook naar onze inwoners.
- Ieder jaar wordt er een navolgbare begroting gepresenteerd die ook voor niet financieel onderlegde mensen goed is te lezen.
- Ieder jaar wordt een jaarverslag en een jaarrekening gepresenteerd die ook voor niet financieel onderlegde mensen goed te volgen zijn.
- Deze begroting en jaarrekening sluiten aan bij de Achterhoek Monitor en geven dus inzicht in hoe Bronckhorst presteert op de Index Brede Welvaart.
- Op die manier staat het welzijn van u als inwoner centraal in plaats van de financiële gezondheid van de gemeente.
- Aan Woo-verzoeken (Wet Open Overheid, voorheen de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB)) wordt binnen Bronckhorst voldaan binnen de daartoe in de wet gestelde termijn. Dit garanderen wij door het hele automatiseringssysteem van de gemeente er op in te richten om aan dergelijke verzoeken te kunnen voldoen. Dat kan! Er zijn landen (in Scandinavië) waar het zo werkt.
- De gemeente houdt zich altijd aan termijnen voor bezwaar en beroep. Dat is een kwestie van goed organiseren.
- De gemeente houdt zich altijd aan de privacyregels, inclusief de regels voor dossiervorming (of te wel: wat de gemeente bewaart over u als inwoner, op basis van mails, brieven etc.). Het is duidelijk wat de landelijke regels zijn: de eigen uitleg van de regels zoals nu gebeurt stopt.
- Commissie- en Raadsvergaderingen zijn digitaal te volgen met één druk op een button die op de home pagina van de gemeentelijke website staat.
- Digitalisering is een belangrijk onderwerp. Dat vraagt om goed begrip bij zowel de gemeenteraad als de organisatie over wat het is, wat we er mee kunnen, en wat we er mee willen.
- Dat vraagt om een andere manier van organiseren: “oude organisatie + nieuwe techniek = dure oude organisatie”. En dat is wat we nu teveel zien gebeuren. De uitdaging zit daarmee niet in de techniek, maar in ‘de mens’. Wij zorgen voor een aanpak waarmee dit goed wordt opgepakt, zodat digitalisering ons echt ondersteunt in het bereiken van onze doelen.
- D66 Bronckhorst maakt informatie van en over de Gemeenteraad, commissievergaderingen en beslissingen van het college van Burgemeester en Wethouders makkelijker vindbaar. Deze informatie betreft zaken zoals agenda's, documenten, notulen etc.
 - Dat begint met een betere navigatiestructuur binnen de gemeentelijke website.
 - Het zoeken van een bepaald onderwerp of 'dossier' maken wij veel makkelijker. Wij gaan ervoor zorgen dat teruggevonden kan worden welke stappen in de besluitvorming al genomen zijn, en welke stappen nog gaan volgen. De website van onze Eerste Kamer der Staten Generaal werkt al zo en kan dus als voorbeeld dienen.
 - Denk daarbij ook aan het eenvoudig opzoeken van presentielijsten en stemuitslagen zowel per partij als raadslid. Inwoners van Bronckhorst en andere belanghebbenden moeten de Raad beter kunnen volgen. Praktisch gezien betekent dat we voorstander zijn van een elektronisch stelsysteem binnen de Raad.
- Door decentralisatie van overheidstaken zijn gemeenten voor steeds meer verantwoordelijk geworden. Bij conflicten tussen inwoners en de gemeente kunnen mensen nu naar de nationale ombudsman. Voor veel mensen is dat een te hoge drempel. Daarom geeft D66 Bronckhorst Inwoners die in conflict komen met de gemeente de mogelijkheid zich te melden bij een lokale ombudsman.

Samen met andere gemeenten in de Achterhoek wordt gekeken of hier één functionaris voor kan worden aangesteld. De gemeentelijke ombudsman is bevoegd klachten over de lokale overheid te onderzoeken en te beoordelen. Ook kan hij aan zijn oordeel een aanbeveling aan de gemeentelijke overheid koppelen om herhaling van klachten te voorkomen. De gemeentelijke ombudsman voert zijn werk onafhankelijk en onpartijdig uit en is aan niemand ondergeschikt. De gemeentelijke ombudsman wordt door de gemeenteraad benoemd voor een periode van 6 jaar (maximaal 2 keer). De taken en bevoegdheden van de gemeentelijke ombudsman zijn vastgelegd in de Algemene wet bestuursrecht. De aangesloten gemeenten hebben een aparte verordening over de gemeentelijke ombudsman.

Financiën

- Integraal besturen begint bij financiën. Veel inspanningen om (binnen en buiten de gemeentelijke organisatie) samen te werken lopen stuk op de verkokerde budgetstructuur. D66 Bronckhorst zorgt daarom dat de geldstromen per gebied in kaart worden gebracht en dus per gebied worden gebundeld.
- We investeren in mensen die werken op het gemeentehuis. Daarnaast maken wij ook geld vrij voor een navolgbare en transparante overheid die goed communiceert met de inwoners.
- We introduceren de burgerbegroting waarmee u als inwoner een stem krijgt in de besteding van de geldstromen in uw deel van de gemeente.
- Mooie plannen kunnen alleen ten uitvoer worden gebracht met goed financieel beleid. Voor D66 Bronckhorst is het duidelijk: we zijn voor een sluitende gemeentelijke begroting. We geven niet meer uit dan er binnenkomt. Dat lijkt een open deur, en zou het ook moeten zijn.
- De gemeente dient haar financiën zo toegankelijk en voor iedereen begrijpelijk mogelijk te maken. We willen voor de inwoners navolgbaar in heldere taal duidelijk maken welke keuzes worden gemaakt en wat dat kost.
- Een publiek dashboard waarbij de inwoners in één oogopslag zien wat de gemeente doet, welk geld er binnenkomt en wat er uitgegeven wordt kan daarbij in de visie van D66 Bronckhorst helpen.
- Wij maken in de begroting heldere afspraken over wat we willen bereiken voor onze inwoners. Deze zogenaamde 'maatschappelijke effecten' zijn de politieke prioriteiten van de raad. Daarmee kan de zogenaamde programmabegroting ook korter en bondiger worden.
- De indeling van de programmabegroting baseren wij op deze politieke prioriteiten en we houden tegelijkertijd rekening met de Achterhoek Monitor om meting van de voortgang te vergemakkelijken.
- Zo krijgt de gemeenteraad ook meer grip op de budgetten vanuit Bronckhorst die bijdragen aan de resultaten via de Achterhoek Board en de Achterhoek Raad.
- De risicoparagraaf dient naast de financiële risico's substantieel meer aandacht te geven aan juridische, politieke, milieutechnische en maatschappelijke gevolgen.

Uw stem als inwoner

- D66 Bronckhorst maakt het inwoners gemakkelijker om mee te beslissen over de eigen leefomgeving.
- Waar bedrijven of inwoners initiatieven nemen voor nieuwe activiteiten, waarvoor een bestemmingsplanwijziging nodig is, zorgt de gemeente dat met de initiatiefnemer duidelijke afspraken worden gemaakt over het betrekken van omwonenden. De gemeente controleert ook of deze afspraken zijn nagekomen.

- Participatie is meer dan inspraak. D66 Bronckhorst zet zich in voor een brede waaier aan participatieprocessen van meebeslissen tot inspraak.
- Die ‘brede waaier’ werken we uit in een soort ‘gereedschapskist’: per onderwerp pakken we het participatiemiddel, zeg maar “het gereedschap” dat voor die klus het beste past.
- Die gereedschapskist ontwikkelen we samen met organisaties die de gemeente kunnen helpen om onze inwoners een betere stem te geven. Denk daarbij aan organisaties zoals LSA Bewoners en de G1000, maar ook Energie Samen (als koepel voor energievoorzieningscoöperaties) en de Woonbond (voor huurders)
- In die gereedschapskist horen in ieder geval ‘het burgerberaad’, de ‘burgerbegroting’ en de ‘maatschappelijke tender’ zoals we eerder beschreven hebben. Voor Bronckhorst zijn dit nieuwe instrumenten, maar elders heeft dit gereedschap zijn waarde al uitgebreid bewezen.
- Voor ieder belanghebbend onderwerp bepaalt de gemeenteraad vooraf welke vorm van participatie wordt toegepast.
- De gemeente start een educatieprogramma dat gericht is op het vergroten van de interesse van vooral jongeren voor politiek en democratie. Hiervoor sluiten we aan bij de initiatieven die vanuit de VNG al zijn gestart. Uiteraard pakt de gemeente dit op samen met onderwijs- en jongerenorganisaties, zodat we goed benutten wat er al is.
- Een vitale lokale democratie staat en valt bij goede lokale journalistiek. Afgelopen decennia is de onafhankelijke lokale journalistiek sterk verschaald. Ook in onze gemeente. Het Rijk heeft het initiatief genomen om te investeren in lokale journalistieke platforms.
D66 Bronckhorst wil dat Radio Ideaal blijvend subsidie krijgt gelijk het bedrag dat de gemeente van het Rijk krijgt voor lokale journalistiek, zolang de gemeente nog verantwoordelijk is voor de financiering van een lokale omroep. Wel wordt Radio Ideaal geacht mee te werken aan het vormen of deel gaan uitmaken van een streekgebonden omroep. Alleen op deze wijze blijft deze instelling gegarandeerd van een gemeentelijke bijdrage zoals die is overeengekomen met de Vereniging Nederlandse Gemeenten. In de toekomst zal het Rijk namelijk alleen die journalistieke platforms financieren die zijn opgegaan in een streekgebonden omroep.

10. RICHTWIJZERS

Een verkiezingsprogramma kan nooit alle onderwerpen benoemen die in de toekomst aan de orde komen. Om toch een kompas voor ons handelen als D66 Bronckhorst te hebben zijn binnen onze partij vijf richtingwijzers ontwikkeld:

1. Vertrouw op de eigen kracht van mensen

Wij vertrouwen op de eigen kracht en ontwikkeling van mensen. Daarom zien we de toekomst met optimisme tegemoet. Mensen zijn zo creatief dat ze steeds opnieuw zelf oplossingen vinden. Wij willen dat de overheid deze kracht, vindbaarheid en creativiteit van mensen ondersteunt en ruimte geeft. De sleutel voor verandering ligt bij mensen zelf en wij willen dat de overheid daarbij aansluit. Wat mensen voor zichzelf en anderen kunnen doen is veel belangrijker en effectiever dan wat de overheid kan doen.

2. Streef naar een duurzame en harmonieuze samenleving

Wij willen de wereld om ons heen tegemoet treden met respect en mededogen. Dat geldt voor de mensen om ons heen en voor onze omgeving. De aarde is niet van ons en dus geen gebruiksartikel. We willen stoppen met het uitputten en vervuilen van onze leefomgeving. We willen dat in de discussie over natuur en milieu niet het behoud, maar de aantasting van natuur en milieu beargumenteerd wordt.

3. Denk en handel internationaal

Samenlevingen zijn op steeds meer verschillende manieren met elkaar verbonden. Wij staan open voor de gehele wereld en sluiten niemand uit. Bij alles wat we doen, vragen we ons steeds af welke effecten dat heeft op anderen in deze wereld. Wij onderkennen dat Europa steeds meer ons binnenland wordt. Internationale samenwerking en economische vooruitgang zijn de sleutels naar een wereld met minder oorlog en conflicten. Daarbij handelen wij steeds pragmatisch, nuchter en op basis van feiten.

4. Beloon prestatie en deel de welvaart

Mensen zijn niet gelijk, wél gelijkwaardig. Mensen zijn verschillend en wij willen dat de overheid ruimte laat voor die verschillen. Wij streven naar economische zelfstandigheid voor zoveel mogelijk mensen en vinden dat mensen die uitmuntend presteren daarvoor een beloning verdienen. Wij willen een dynamische, open samenleving waarin iedereen de ruimte krijgt om zijn eigen beslissingen te nemen en iedereen zich op zijn eigen manier kan ontwikkelen. Wij vinden het vanzelfsprekend om welvaart met elkaar te delen. We willen dat zoveel mogelijk mensen meedoen in het maatschappelijk en economisch proces, want daar worden we allemaal beter van. Voor mensen die zichzelf niet kunnen redden, dragen we een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

5. Koester de grondrechten en gedeelde waarden

De fundamentele waarden van onze samenleving zijn vrijheid voor en gelijkwaardigheid van ieder mens, ongeacht opvattingen, geloof, seksuele geaardheid, gerichtheid of herkomst. Lichamelijke integriteit, geweldloze oplossing van belangenconflicten en een respectvol gehanteerde vrijheid van meningsvorming en uiting, inclusief respect voor onze democratische rechtsstaat, zijn voor ons centrale waarden. Die waarden zijn universeel en zonder meer bovengeschiedt. Wij beschermen de grondrechten van onszelf en van anderen.

Deze uitgangspunten geven elke dag opnieuw richting aan het denken en handelen van alle D66'ers. Ook in Bronckhorst.